

## Utrikesutskottet

### Statsrådets redogörelse till riksdagen om fortsatt finländskt deltagande i säkerhetssektorns utbildningssamarbete i Irak

#### INLEDNING

##### *Remiss*

Statsrådets redogörelse till riksdagen om fortsatt finländskt deltagande i säkerhetssektorns utbildningssamarbete i Irak (SRR 5/2020 rd): Ärendet har remitterats till utrikesutskottet för betänkande och till försvarsutskottet för utlåtande.

##### *Utlåtande*

Utlåtande har lämnats av  
- försvarsutskottet FsUU 6/2020 rd

##### *Sakkunniga*

Utskottet har hört  
- enhetschef Riikka Eela, utrikesministeriet  
- ambassadråd Lauri Hirvonen, utrikesministeriet  
- äldre avdelningsstabsofficer Mikko Lehto, försvarsministeriet  
- kommendörkapten Teemu Leivo, Huvudstaben.

#### UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

##### *Allmän motivering*

Statsrådet har lämnat en redogörelse (SRR 5/2020 rd) enligt lagen om militär krishantering (211/2006) om Finlands fortsatta deltagande i OIR-insatsen i Irak (Operation Inherent Resolve) med cirka 80 soldater den 1 januari—31 december 2021. Detta inbegriper deltagande i utbildnings- och rådgivningsuppdrag i Irak och deltagande i nödvändiga stabs-, förvaltnings- och stöduppgifter.

Enligt redogörelsen är det motiverat att höra riksdagen genom att förelägga den en redogörelse, eftersom det inte finns något egentligt FN-mandat för utbildningsuppdraget och en helhetsbedömning av insatsens karaktär och förhållanden talar för att redogörelsen utarbetas. Beslutet om att delta i insatsen samt tidigare beslut om fortsatt finländskt deltagande har också behandlats i

## Betänkande UtUB 6/2020 rd

riksdagen genom redogörelseförfarande (2014, 2016, 2017, 2018 och 2019). Utrikesutskottet menar att redogörelseförfrandet allttjämt är motiverat med tanke på att det gäller en högriskinsats utan ett klart mandat från FN.

### *Läget i Irak och det finska deltagandets övergripande karaktär*

Statsrådets redogörelse ger en allmän bedömning av läget i Irak. Bedömningen är dystert. Det politiska läget är instabilt och säkerhetsläget skört. Även om IS inte längre kontrollerar några markområden, har IS fortfarande anhängare och sovande celler i Irak. IS har lyckats utnyttja de exceptionella förhållanden coronaviruset har fört med sig och genomfört attacker och stärkt sin verksamhet på nätet. I år har det svåra läget i Irak också blivit mer framträdande i sammandrabbningarna mellan Förenta staterna och Iran. Attackerna från den Iranvänliga shiamilissens sida har ökat, särskilt mot Förenta staternas och de av Förenta staterna ledda koalitionsstyrkornas baser, Förenta staternas ambassad och Bagdads flygplats.

Även om säkerhetsläget generellt sett har varit bättre i den autonoma kurdiska regionen i Irak, har enskilda attacker riktats mot OIR-insatsens baser. Säkerhetsläget i regionen försämrats också av Turkiets attacker mot Kurdistans arbetarparti PKK i norra Irak. I ett övergripande perspektiv anser utrikesutskottet att säkerhetsläget i Irak har försämrats jämfört med året innan.

Vid utfrågningen av sakkunniga i utskottet behandlades den politiska situationen i Irak, som i slutet av 2019 blev mer instabil i och med de utbredda demonstrationerna. Demonстранterna krävde att regeringen ska åtgärda korruptionen och ordna bättre basservice och arbetstillfällen. Utrikesutskottet understryker att samhällsutveckling, produktion av basservice, minskning av regional ojämlikhet och förbättrade framtidsutsikter intar en nyckelroll i arbetet för att hindra IS från att etablera sig på nytt och för att stabilisera landet på lång sikt. Det behövs snabba åtgärder. En viktig fråga med tanke på den samhälleliga stabiliteten är också reformen av säkerhetssektorn och att staten ska få kontroll över olika väpnade grupper, särskilt vissa shiamilisgrupper.

Det finns fortfarande 1,2 miljoner internflyktingar i Irak. Antalet personer som flytt utomlands från landet är mångdubbelt. Att områden som befriats från IS stabiliseras och säkerheten garanteras är en nyckelfråga för att flyktingarna ska återvända, likaså att terrororganisationens verksamhet stoppas.

Utrikesutskottet konstaterar att sakkunnigutfrågningarna tydligt har visat att Irak behöver brett och långsiktigt stöd för samhället, normalisering av säkerhetsläget och återuppbyggnadsprojektet. Utskottet anser att det är en korrekt bedömning, men tillägger att även om behovet av internationellt stöd till Irak är uppenbart, bör det internationella samfundet också avkräva Irak eget ansvar. Om inte Irak självt tar på sig den största rollen och det största ansvaret för en utveckling där samtliga samhällsgrupper behandlas jämlikt, kommer inte ens ett omfattande stöd från det internationella samfundet att ge effekt.

Redogörelsen tar upp de metoder genom vilka Finland deltar i detta omfattande arbete. Finlands ambassad i Bagdad öppnades hösten 2019 efter nästan 29 års paus. I redogörelsen bedöms den diplomatiska närvaron förbättra förutsättningarna för att stärka och utveckla relationerna mellan länderna på bred front. Utrikesutskottet välkomnar beslutet att öppna ambassaden. Det är ett mo-

## Betänkande UtUB 6/2020 rd

tiverat steg för att stärka relationerna mellan Finland och Irak i stort. Utskottet påminner om sin tidigare ståndpunkt (UtUB 4/2019 rd) att Finland bör utnyttja sin diplomatiska närvaro i Irak och målmedvetet gå in för att åstadkomma arrangemang med Irak som underlättar samarbetet kring återflyttning och återsändande av asylsökande som på sin ansökan har fått avslag som vunnit laga kraft.

Vid sidan av sin medverkan i OIR-insatsen deltar Finland i Natos utbildningsinsats (Nato Mission Iraq, NMI), EU:s civila krishanteringsinsats (European Union Advisory Mission in Iraq, EU-AM) och anti-IS-koalitionens polisutbildning. Finland stöder åtgärderna för att stabilisera områden befriade från IS via UNDP-fonden samt finansierar humanitär minröjning och utvecklings-samarbete. Utöver detta förbereder Finland ett projekt för att utveckla yrkesutbildningen i Irak. Utrikesutskottet anser det vara viktigt att Finland ger en övergripande insats för att stödja Irak. Utskottet fäster i det här sammanhanget vikt vid samordning och samarbete mellan de olika internationella insatserna i Irak och andra biståndsinsatser. Det krävs samverkan på bred front för att uppnå de önskade resultaten. Det är angeläget att Finlands olika stödformer måste granskas i ett helhetsperspektiv och att stöden samordnas. Utskottet anser det vara viktigt att också effekterna av Finlands medverkan bedöms i fortsättningen.

### *Läget i OIR-insatsen, Finlands fortsatta deltagande i insatsen och frågan om självskydd*

Insatsen OIR är en operation som leds av den internationella koalitionen mot IS. I insatsen deltar 36 länder. Varje land som ingår i koalitionen bestämmer vilken typ av stöd det bidrar med. Stödet ska dock utgå från de handlingslinjer som har fastställts för insatsen och den kapacitet som insatsen har begärt. Utbildningsverksamheten (Building Partnership Capacity, BPC) och rådgivningsverksamheten (Advise and Assist, A&A) utgör en central del av verksamheten inom OIR-insatsen.

De långvariga framtidsutsikterna för OIR-insatsen kommenteras i redogörelsen med att det i år har förts diskussioner om rollerna för aktörerna inom internationell krishantering i Irak. Enligt redogörelsen är det möjligt att Natos NMI-insats stärks så att den tar över vissa av OIR:s utbildningsuppgifter. Detta skulle leda till att OIR-insatsen gradvis krymper samtidigt som NMI växer. Utrikesutskottet hänvisar i detta sammanhang till försvarsutskottets utlåtande (FsUU 6/2020 rd), där utskottet ser det som möjligt att OIR-insatsen i något skede körs ner, medan verksamheten i allt högre grad koncentreras till den Nato-ledda insatsen.

De förändringar som skett i säkerhetsläget i Irak påverkar för sin del OIR-insatsens verksamhetsbetingelser. Det kan också ses som en osäkerhetsfaktor för insatsen att Förenta staterna varslat om trupperdragningar i Irak, från 5 200 till 2 500 soldater. Utrikesutskottet delar försvarsutskottets åsikt (FsUU 6/2020 rd) att om Förenta staternas truppstyrka ytterligare skärs ned kommer det direkt att påverka OIR-insatsens framtidsutsikter, eftersom Förenta staterna ansvarar för många kritiska kapaciteter.

I redogörelsen står det att de finländska trupperna har utbildat cirka 5 000 soldater från peshmerga och de irakiska säkerhetsstyrkorna. Utbildnings- och rådgivningsverksamheten siktar på att förbättra säkerhetsstyrkornas funktionsförmåga, också i den autonoma kurdiska regionen. Enligt redogörelsen koncentrerar sig utbildningsverksamheten i fortsättningen mer än för närvarande på

## Betänkande UtUB 6/2020 rd

utbildning av experter och ledningsnivåer, men även rådgivningen och utbildningen av trupperna och deras staber fortsätter. Den finländska utbildaravdelningen har fått bra gensvar på sitt arbete.

Vid utfrågningarna av sakkunniga behandlade utskottet frågan om en eventuell risk för att utbildning även ges personer med fel bakgrund som inte tjänar den irakiska centralförvaltningens behov. Enligt uppgift försöker man effektivt förebygga detta genom bakgrunds- och säkerhetsutredningar. Den finländska truppen har inte fått kännedom om fall där detta arbete skulle ha misslyckats.

Det ovan beskrivna dåliga säkerhetsläget i Irak utgör enligt utrikesutskottets bedömning ett betydande hot även mot de finländska soldaternas säkerhet. Detta väcker frågan om huruvida de finländska truppers självskydd är tillräckligt. Utskottet har också i tidigare betänkanden (UtUB 8/2018 rd och UtUB 4/2019 rd) påpekat att försvarsmakten fortgående måste bedöma exempelvis behovet av självskydd, eftersom det kan ske snabba förändringar i säkerhetsförhållandena i operationsområdet. Dessutom betonar utskottet vikten av säkerhetssamarbete mellan de internationella trupperna och Irak. Det bör kontinuerligt bedömas om säkerhetssamarbetet räcker till.

Utrikesutskottet konstaterar att Irans missilattacker mot de irakiska militärbaserna i början av 2020 och de Iranstödda shiamilisgruppernas raketattacker mot internationella truppers baser tydligt visade att det finns ett behov av att stärka självskyddsarrangemangen. I försvarsutskottets utlåtande (FsUU 6/2020 rd) finns en förteckning över metoder genom vilka skyddet av baserna har förbättrats avsevärt i år. Skyddsutrymmena har stärkts särskilt med tanke på missilattacker och man har överhuvudtaget strävat efter att minimera de olika vapnens splittereffekter i baserna. Även andra säkerhetsåtgärder som hänför sig till baserna har utvecklats. Vid utfrågningarna av sakkunniga framgick det att de finländska trupperna har personlig skyddsutrustning som gör det möjligt att arbeta i krävande miljöer. Utskottet anser att de åtgärder som vidtagits är nödvändiga och upprepar behovet av att kontinuerligt uppdatera bedömningen av om självskyddet är tillräckligt till följd av eventuella förändringar i omständigheterna. Deltagande i OIR utvecklar enligt redogörelsen det nationella försvarets kapaciteter. Utskottet tillägger att försvarsmakten över lag hittills har lyckats bra med att garantera självskyddet i trupperna i Irak.

### *Avslutningsvis*

Utrikesutskottet anser på ovannämnda grunder att Finlands deltagande i OIR-insatsen är befogad. Förutsättningarna för deltagande bör dock kontinuerligt bedömas och man bör förbereda sig på snabba förändringar i omvärlden.

Genom att delta i insatsen bidrar Finland till att bekämpa internationell terrorism inklusive IS. Deltagandet ingår som ett viktigt led i Finlands övergripande stöd till utvecklingen i Irak. Att Finland deltar i internationell krishantering är ett inslag i det internationella ansvaret och byggandet av en gemensam säkerhet. I sammanhanget konstaterar utskottet att det är viktigt att det tillsatts en parlamentarisk kommitté som utarbetar sådana övergripande riktlinjer för målen för krishanteringen som sträcker sig över regeringsperioderna och som syftar till att förbättra verksamhetens genomslagskraft och en planmässig resursanvändning samt se till att deltagandet är tillräckligt i kvantitativt hänseende. Krishanteringsområdet förändras snabbt i och med såväl prioriteringarna som förändringarna i omvärlden, och helheten behöver utvärderas omsorgsfullt.

## Betänkande UtUB 6/2020 rd

### FÖRSLAG TILL BESLUT

Utrikesutskottets förslag till beslut:

*Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av redogörelse SRR 5/2020 rd.*

### *Utskottets förslag till ställningstagande*

*Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av redogörelsen.*

Helsingfors 3.12.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Mika Niikko saf  
vice ordförande Erkki Tuomioja sd  
medlem Paavo Arhinmäki vänst (delvis)  
medlem Eva Biaudet sv  
medlem Inka Hopsu gröna (delvis)  
medlem Kimmo Kiljunen sd  
medlem Johannes Koskinen sd  
medlem Katri Kulmuni cent  
medlem Tom Packalén saf  
medlem Jaana Pelkonen saml  
medlem Mikko Savola cent  
medlem Ville Tavio saf  
medlem Anne-Mari Virolainen saml  
ersättare Jouni Ovaska cent  
ersättare Sakari Puisto saf.

Sekreterare var

utskottsråd Jonna Laurmaa.